

සග්ගමග්ග - මොක්ඛමග්ග
ස්වර්ග මාර්ගය හා මෝක්ෂ මාර්ගය
(සුගතියට සහ නිවනට මාවත)

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහාප්‍රඥවෙන් මෙන් ම මහාකාරුණාවෙන් ද විත්ත සන්තානය ඉහළට ම දියුණු කළ අතර ලෝ සතුන් කෙරෙහි අපරිමිත කරුණාධ්‍යායයෙන් යුතුව තමන් වහන්සේ අවබෝධ කළ දහම ලොවට දේශනා කළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්ම දේශනා කිරීමේදී ශ්‍රාවකයන්ගේ බුද්ධිය හා පූර්වකාම පුණ්‍ය මහිමය විශේෂයෙන් සලකා බැලූහ. එහිදී නිවන් දකින මාවත මෙන් ම මරණින් මතු අපාගත නොවන ලෙස සුගතියාමී වන මාවත ද ලෝවැසියන්ට පහද දුන්හ. උන්වහන්සේ දේශනා කළ බොහෝ දේශනාවන්හි මෙම අනුපිළිවෙළ දැක ගත හැකිය. *දනකථා සීලකථා සග්ගකථා...* යනුවෙන් දැක්වෙන 'ආනුපුබ්බිකථා' නම් වූ අනුපිළිවෙළ කථාවෙහි දී මෙම අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව දැක ගත හැකි ය. ඒ අනුව මූලදී දනාදි පුණ්‍යක්‍රියා සඳහා උනන්දු කරවා සුගතියාමීවීමට මග මහද දී ඉන්පසු සසර දුකින් සදහට නිදහස් වන ලෝකෝත්තර දහම හෙවත් 'සාමුක්ඛංසික දේශනාව' විස්තර කර දීම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනා බොහොමයක දැක ගත හැකි අනුපිළිවෙළ ලක්ෂණයයි.

දහම් මගට අත්‍යවශ්‍ය සාධක

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සෑම අනුශාසනයකින් ම උන්වහන්සේ අපේක්ෂා කළේ ශ්‍රාවකයන්ට නුවණැස ලබා දීමයි. සත්ත්වයා කෙතෙක් දුරට දුකින් නිදහස් වෙනවා ද යන්න තීරණය කෙරෙන ප්‍රධාන කරුණ නම් කෙතෙක් දුරට ප්‍රඥාව ලබා ඇද්ද යන කරුණයි. පඤ්ඤවුඩ්ඪි සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි ප්‍රඥාව ලබා අවිද්‍යාව දුරුකරලීමට හේතුවන ප්‍රධාන අංග හතරක් සඳහන් වේ. ඒ අනුව,

1. කල්‍යාණමිත්‍ර ආශ්‍රය
2. සද්ධර්මශ්‍රවණය
3. යෝනිසෝ මනසිකාරය
4. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව

මෙම කරුණු සතරෙන් ප්‍රතිඵල නෙළා ගත හැක්කේ තමන් තුළ ද ගුණ නුවණ තිබුණු පමණකි. ඒ අනුව පරිත්‍යාගශීලීත්වය, අවංකඛව, නුවණැතිඛව, සුවඛව යනාදි ලක්ෂණ තමා තුළ ආරම්භයේ පටන් ම උපදවා ගැනීම අවශ්‍ය කෙරේ.

නුවණැති තැනැත්තාට ඉහත කරුණු හතර ලැබුණු කල්හි හැකිතාක් කලණ මිතුරන් ඇසුරු කරමින් හැකිතාක් ධර්මශ්‍රවණය සඳහා කටයුතු කරනු ඇත. ධර්මශ්‍රවණය කළ පමණට ප්‍රඥාව දියුණු වන අතර තමා හා ලෝකය පිළිබඳ අවබෝධය ක්‍රමයෙන් දියුණු වී දුකින් නිදහස්වීමට අවකාශ සැලසේ. මෙය සම්මාදිට්ඨිය නමින් බුදුදහමෙහි දක්වා තිබේ.

සම්මාදිට්ඨිය

සම්මාදිට්ඨිය යනු යමක් පිළිබඳ ඇති සැටියෙන් දන්නා නුවණයි. පරතෝසෝසය හා යෝනිසෝ මනසිකාරය සම්මාදිට්ඨිය ලැබීමට හේතු වේ. එනම් මනා අවධානයෙන් යුතුව ධර්මශ්‍රවණය කිරීම හා ඇසු දහම අනුව නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් සම්මාදිට්ඨිය දියුණු වේ. තමා පිළිබඳවත් ලෝකය පිළිබඳවත් යථා තත්ත්වය ඒ අයුරින් ම තේරුම් ගැනීම මෙහිදී සිදු වේ. අප කෙතෙක් දුරට දුකින් නිදහස් ව මානසික සුවයෙන් පසුවෙනවා ද තෘප්තිමත් ජීවිතයක් ගත කරනවා ද යන්න තීරණය කෙරෙන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ සම්මා දිට්ඨිය හෙවත් නිවැරදි දැක්මයි. මෙය ඤාණ, පඤ්ඤ, චක්ඛු, ආලෝක, විජ්ජා ආදී සමාන වචන කිහිපයකින් ම බුදුදහමෙහි විස්තර වේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සෑම දහම් පදයක් ම ඉලක්ක කොට ඇත්තේ ශ්‍රාවකයන්ට සම්මාදිට්ඨිය ලබාදීම සඳහායි. අද අප මානසික වශයෙන් අපමණ දුක් කම්කටොලු රැසකට මුහුණ පා සිටින්නේ සම්මා දිට්ඨිය නැතිවීම හෙවත් අවිද්‍යාව හේතුවෙනි. සම්මාදිට්ඨිය දියුණු වූ පමණට අවිද්‍යාව (හෙවත් ලෝකය හා තමා පිළිබඳ යථා පරිදි නොදන්නා බව) අඩු වී අපගේ කුශල කර්ම ශක්තිය ප්‍රබලත්වයට පත් වන අතර ජරා, ව්‍යාධි, මරණාදි දුක්පීඩාවලින් නිදහස් ව කල් ගත කිරීමට ද අවකාශ සැලසේ. සම්මාදිට්ඨිය උපදවා ගැනීමට මුල් වන හේතුප්‍රත්‍ය මොනවා ද යන්න පිළිබඳව ද බුදුදහමෙහි පැහැදිලිව සඳහන් වේ. ඒ අනුව

වතුරාර්ය සත්‍යය මිශ්‍රිත ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමත් එසේ ඇසූ දහම නුවණින් මෙනෙහි කිරීමත් යන කරුණු දෙක සම්මාදිට්ඨියට ප්‍රත්‍ය වේ. මෙසේ සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමෙන් සුතමය ඥානයත් එය නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් චිත්තමය ඥානයත් හේතු වශයෙන් දියුණු වෙමින් ක්‍රමයෙන් භාවනා වැඩිම තුළින් සම්මා දිට්ඨිය හෙවත් ප්‍රඥාවේ දියුණුවට පත් වේ. මේ සඳහා සද්ධර්මය දේශනා කරන කල‍යාණ මිත්‍ර සම්පත්තිය ද අත්‍යවශ්‍ය සාධයක් වේ.

සම්මා දිට්ඨිය පිළිබඳ බුදුදහමෙහි ත්‍රිපිටකය තුළ නොයෙක් තැන කරුණු ඇතුළත් වන අතර ඉන් මජ්ඣිම නිකායේ මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයත් සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රයත් වඩාත් වැදගත් වේ. මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි,

‘සම්මාදිට්ඨිපහං භික්ඛවේ ද’වයං වදමි. අප්ථි භික්ඛවේ සම්මාදිට්ඨි, සාසවා පුඤ්ඤභාගියා උපධිවේපක්ඛා. අප්ථි භික්ඛවේ, සම්මාදිට්ඨි අරියා අනාසවා ලෝකුත්තරා මග්ගංගා’.

‘මහණෙනි, සම්මාදිට්ඨිය දෙවැදැරුම් කොට දෙසමි. මහණෙනි, සාසුව වූ පිනට නැමුණු උපධි සම්පත් ගෙන දෙන සම්මා දිට්ඨියක් ඇත. මහණෙනි, ආර්ය වූ, අනාශ්‍රව වූ, ලෝකෝත්තර වූ, මාර්ගඵල සඳහා අංගයක් වශයෙන් පවත්නා සම්මාදිට්ඨියක් ඇත.’

පින සහ කුසලය

පින සහ කුසලය යන්න එකක් ද නැත්නම් දෙකක් ද යන්න පිළිබඳ බොහෝ විට අප අතර පවත්නා සංවාදයකි. බුදුදහමේ දැක්වෙන පරිදි සම්මාදිට්ඨිය යනු කුසලයකි. මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයට අනුව සම්මාදිට්ඨියේ පළමු පියවර ලෙස දක්වා ඇත්තේ සාසුව වූ පුණ්‍යභාගිය වූ උපධි සම්පත් ගෙන දෙන සම්මාදිට්ඨියයි. එනම් පින හෙවත් ලෝකික කුසලයයි. ඒ අනුව පින යනු සම්මාදිට්ඨියට අයත් ලෝකික කුසලයයි. පින යනු සම්මාදිට්ඨිය නමැති මහාකුලකයට (නැතහොත් කුසල මූලයට) අයත් වූවකි. මෙය සම්මා දිට්ඨියේ මූලික අවස්ථාවකි. එනම් නියත මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් මිදුණ එහෙත් තවදුරත් අවිද්‍යාව පවතින පුඤ්ඤභිසංඛාර හෝ අපුඤ්ඤභිසංඛාර රැස්වන අවස්ථාවයි (අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා). සම්මාදිට්ඨියේ දෙවන පියවර වන්නේ ආර්ය වූ අනාසුව වූ ලෝකෝත්තර වූ මාර්ගංග වූ කුසලයයි. ඒ අනුව ලෝකෝත්තර කුසලය ද සම්මාදිට්ඨියට ම අයත් වූවකි. හැම පිනක් ම සම්මාදිට්ඨියට අයත් (ලෝකික) වූ කුසලයකි. එහෙත් හැම කුසලයක් ම පිනක් යනුවෙන් නොකියැවේ. මක් නිසා ද යත් ලෝකෝත්තර කුසලයක් ද පවතින බැවිනි. ලෝකික කුසලය හෙවත් පින අවිද්‍යාව මත පදනම් වූවක් (අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා) වන අතර ලෝකෝත්තර කුසලය විද්‍යාව (මනා දැක්ම) මත පදනම් වූවකි. එනම් පයෝගාභිසංඛාර සිදු කෙරෙන කළුත් නොවන සුදුත් නොවන කර්මක්ෂය පිණිස හේතුවන කර්ම සිදු කරන අවස්ථාවයි (අත්ථි භික්ඛවේ කම්මං අකණ්භඅසුක්කං අකණ්භඅසුක්කවිපාකං කම්මක්ඛයාය සංවත්තනි). මෙයින් ප්‍රකට වන කරුණක් වන්නේ පින හා කුසලය යන්න එකක් ද? නැතහොත් දෙකක් ද? යන ප්‍රශ්න දෙක ම නොයෙදෙන බවයි.

1. සම්මාදිට්ඨියේ පළමු පියවර - කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය - ස්වර්ග මාර්ගය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්බුද්ධත්වයට පත්වීමත් සමඟ උපදවා ගත් චුතුපපාත ඥානයෙන් ලෝසතුන් පිළිබඳ සොයා බැලූහ. එහිදී උන්වහන්සේට පෙනී ගිය ප්‍රධාන කරුණක් නම් මරණයට පත්වන බොහෝ දෙනා දුගතිගාමී වන බවයි. ඒ සමඟ ම ලෝසතුන් කෙරෙහි මහත් කරුණාවක් හටගත් අතර සත්ත්වයන් දුගතිගාමී වීමෙන් වැළැක්වීම පිළිබඳ බලවත් උනන්දුවක් ද උන්වහන්සේට ඇති විය.

මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයට අනුව සම්මාදිට්ඨිය දෙවැදැරුම් වන අතර එහි පළමු පියවර වන්නේ කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය හෙවත් කුශලාකුශල කර්මඵල අදහන සම්මාදිට්ඨියයි. කෙටියෙන් කිවහොත් සුගතිගාමීවීමට අවශ්‍ය මනා දැක්මයි. එනම් අපිරිසිදු සිතින් කරන කායික, වාචසික, මානසික ක්‍රියාවලට අයහපත් විපාකත් පිරිසිදු සිතින් කරන කායික, වාචසික, මානසික ක්‍රියාවලට යහපත් ආනිසංසත් ලැබෙනවා යන අවබෝධයයි. ධර්ම මාර්ගයෙහි ඉදිරිය කරා ගමන් කිරීමේ දී යමකු තුළ ඇති කර ගත යුතු ප්‍රධානතම අවබෝධය හෙවත් විශ්වාසය මෙයයි. යමෙකු කර්මය හා ප්‍රතිඵල පිළිබඳ විශ්වාසයක් නොමැති නම් ඉන් ඉදිරියට ඔහු තුළින් ආධ්‍යාත්මික ගුණ දහම් අපේක්ෂා කිරීම අපහසු වේ. පින් දහම්, කුසල් දහම් වඩමින් ධර්ම මාර්ගයෙහි ඉදිරියට ගමන් කිරීමේ දී කර්මඵල අදහන නුවණ බෙහෙවින් වැදගත් වන අතර එය ස්වර්ග මාර්ගය ද වනු ඇත.

ස්වර්ග මාර්ගය යනු අපාගත නොවී දෙවි - මිනිස් ලෝකයන්හි ඉපදීමට හේතුවන අයුරින් පෙන්වා දුන් මාවකයි. සුගතිගාමීවීමේ මාවත ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළේ හැකිතාක් පාපයන්ගෙන් දුරුව (සබ්බපාපස්ස අකරණං) දන, සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියාවන් (කුසලස්ස උපසම්පද) ය. පිරිසිදු සිතින් යුතුව නිතර පරිත්‍යාගශීලීත්වයෙන්, කායික වාචසික සංවරයෙන්, මෙමත්‍රිය, බුදුගුණ ආදී භාවනාවකින් සිත වඩමින් කල් ගත කිරීම මෙලොව ජීවිතය සතුවින් ගත කිරීමටත් (ඉධ නන්දනී), මේ ජීවිතය අවසානයේ සතුවින් කල් ගත කිරීමටත් (පුඤ්ඤං සුඛං ජීවිතසංඛයමිති), පරලොව සතුවට පත්වීමටත් (පෙච්ච නන්දනී) සුගතිගාමීව වඩාත් සතුවට පත්වීමටත් හේතු (භීයො නන්දනී සුගතිං ගනෝ) ඇත.

මහාපුණ්‍ය ගංගා අට - පුඤ්ඤභිසන්ද සුත්ත

බුද්ධ, ධර්ම, සංඝ යන තෙරුවන වෙත නොවෙස්වන පැහැදීමක් ඇති කර ගැනීමත් පංචශීලය අනුගමනය කිරීමත් යන කරුණු අට මහා පුණ්‍ය ගංගාවක් බව අභිසන්ද සූත්‍රයෙහි පැහැදිලිව දක්වේ. තෙරුවනෙහි ගුණ දන ඒ කෙරෙහි ප්‍රසාදය ගෞරවය ශ්‍රද්ධාව වැඩෙන අයුරින් කල් ගත කිරීම ද සුගතිගාමී වීමට බෙහෙවින් උපකාරවත් වනු ඇත. තෙරුවන කෙරෙහි ඇති කර ගත් ශ්‍රද්ධා මාත්‍රය පවා පරලොව සුගතිගාමීවීමට හේතුවන බව බුදුදහමෙහි සඳහන් වේ. මට්ටකුණ්ඩලී තරුණයාගේ කථාව හා ඡන්තමානවක කථාව මීට නිදසුන් වශයෙන් දැක්විය හැකි ය. තව ද පංචශීලයෙන් යුතුව වාසය කිරීම ද මෙලොව යහපතට මෙන් ම පරලොව සුගතියට හේතු වනු ඇත. පරලොව දුගතිගාමී නොවන ලෙස තම සිත මැනවින් සුරක්ෂිත කර ගැනීම යමකුට ලැබිය හැකි උසස් ම ආරක්ෂාවයි, රැකවරණයයි, රක්ෂණයයි.

සුගතිය තීරණ කෙරෙන සාධක - සංඛාරුප්පත්ති සුත්ත

සංඛාරුප්පත්ති සූත්‍රයේ දැක්වෙන පරිදි සුගතියට සෘජුව හේතුවන කරුණු හතරක් දක්වා තිබේ. එනම් සද්ධ, සීල, වාග, පඤ්ඤයි. මෙකී ගුණාංග ඉහළ ම මට්ටමින් පවත්වා ගත් පමණට සුගතිය පමණක් නොව එහි සුවිශේෂී අවස්ථාවන්ට පවා පත්විය හැකි බව පැහැදිලිව දක්වා තිබේ. ඒ අනුව තමා උපදින දිව්‍ය ලෝකය හෝ බ්‍රහ්මලෝකය, මිනිස් ලොව උපදින්නේ නම් උපදින කුලය පවා තමාට කලින් ම තීරණය කළ හැකි වේ. සසර අනාදීමත් කාලයක් අනාරක්ෂිත ව සැරිසරන සත්ත්වයාට මෙය මහත් රැකවරණයකි.

කර්මයේ ස්වභාවය - නිබ්බේධික සුත්ත

කර්මය යන්නෙහි සාමාන්‍ය සරල අර්ථය යමක් කිරීම යන්නයි. බුදුදහමට අනුව යමක් කර්මයක් බවට පත් වන්නේ සිතින් සිතා කයින් වචනයෙන් සිතින් එය සිදු කිරීමෙනි (වෙනනාහං භික්ඛවෙ කම්මං චදම්, වෙනයිත්වා කම්මං කරොති කායෙන වාචාය මනසා, නිබ්බේධික සුත්ත, අං.නි. II, 208 පිට). කර්මය වූ කලී හේතුඵල දහම මත පදනම් වූ අනාත්ම වූ ආධ්‍යාත්මික ශක්ති විශේෂයකි. කර්ම ශක්තිය අදාශ්‍යමාන නමුදු ඉන් ජනිත වන කර්මඵලය දාශ්‍යමාන වූවකි. කර්මයට අදළ වූ චේතනාව පටිච්චසමුප්පන්න වූ චෛතසික ධර්මයකි. එය ස්පර්ශ, වේදනා, සංඥ, මනසිකාර, චිත්ත සමග සම්බන්ධිත වූ ධර්මයකි. යමක් කර්මයක් බවට පත්වන්නේ එය සචේතනාත්මකව කිරීමෙනි. එසේ නොවුණු විට පුණ්‍ය පාප සිදු නොවේ (නන්ථී පාපං අකුප්පනො). කුසල - අකුසල වශයෙන් කර්මය දෙවැදෑරුම් වන අතර ඊට අමතරව බුදුදහමෙහි සූත්‍ර පිටකයෙහි සුකට - දුක්කට, සෙච්චබ්බ - අසෙච්චබ්බ, සුක්කධම්ම - කණ්භධම්ම, පුඤ්ඤ - පාප, භබ්බ - අභබ්බ යන පද ව්‍යවහාර වේ.

සර්වඥතා ඥානය සාක්ෂාත් කිරීමත් සමග ලැබුණු චුකුපපාත ඤාණය මගින් සත්ත්වයා කර්මානුරූපව යළි භවයක ප්‍රතිසන්ධිය ලබන ආකාරය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේට පැහැදිලිව අවබෝධ විය. ගෙවල් දෙකක් අතර සිටින ඇස් ඇති පුරුෂයකුට එක් නිවසකින් නික්ම තවත් නිවසකට පිවිසෙන තැනැත්තකු මැනවින් දර්ශනය වන්නාක් මෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේට සත්ත්වයන් එක් භවයකින් ව්‍යුත් වී නැවත භවයක ප්‍රතිසන්ධි ලබන ආකාරය මැනවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ විය. එහි දී උපදින සත්ත්වයන් බොහෝ දෙනකු දුගතිගාමී වන අයුරු දක ලෝක සත්ත්වයා කෙරෙහි බලවත් සංවේගයක් හටගත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ තත්ත්වය ලෝකයාට අවබෝධ කරලීමට ඉමහත් වෙහෙසක් දරමින් ධර්ම දේශනා කළහ.

උන් වහන්සේගේ මූලික අපේක්ෂාව වූයේ ස්වර්ග මාර්ගය හා මෝක්ෂ මාර්ගය ලොවට දේශනා කිරීමයි. එහිලා පෘථග්ජනයන් සේඛ්‍යන් කරලීමත් සේඛ්‍යන් අසේඛ්‍යන් (රහත්බවට පත්) කිරීමත්,

අසේධයන් (රහත් වූවන්) පිරිනිවන තෙක් සුවසේ වෙසෙනු දැකීමත් බුදුරදුන්ගේ අපේක්ෂාව විය. මේ සඳහා අපාගත වීමට සිටියවුන්ට කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය ලබා දී ඔවුන් සුගතියෙහි පිහිටුවීමට ද 'කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය' ලැබුවන්ට 'චතුසච්ච (අරිය) සම්මා දිට්ඨිය' ලබා දී ඔවුන් නිවනෙහි හික්මවීමට ද අනුශාසනා කළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වන සමය වන විට ද ඇතැමුන් යළි ඉපදීම හා කර්මය පිළිබඳ විශ්වාස කොට තිබුණ ද ඔවුන් එය විශ්වාස කළේ ශාශ්වත දෘෂ්ටිය මත පිහිටා ය. එනම් දිගින් දිගට ම නොවෙනස් ව යන සිතක් තුළින් කුසලාකුසල කර්මඵල විදිනවා යන අදහසයි. බුදුදහමෙහි පවත්නා විශේෂත්වය වන්නේ ශාශ්වත හා උච්ඡේද යන දෘෂ්ටි දෙකෙහි ම නොපිහිටා පටිච්ච සමුප්පාදය හෙවත් හේතුඵල දහම මත පදනම් ව කර්මය විග්‍රහ කිරීමයි. එය ලොව වෙනත් කිසිදු ආගමක හෝ දර්ශනයක නොමැති බුදුදහමට පමණක් සුවිශේෂී වූ විග්‍රහයකි.

කර්මය හා ඉන් ජනිත වන ඵලය පිළිබඳව පරතරට සිතා අවසන් කළ නොහැක. එබැවින් කර්ම සංකල්පය වූ කලී අවින්තනීය වූවක් බව සඳහන් වේ (අවින්තෙය්‍ය සුත්ත, අ.නි.). රහත් උතුමකුට වුව ද කර්මය පිරිසිඳ දත නොහැක. එය සම්මා සම්බුදුවරයකුට ම විෂය වූවකි. එසේ වුව ද තමා කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තෙක්, කර්මය දයාද කොට ඇත්තෙක්, කර්මය ජනිත කොට ඇත්තෙක්, කර්මය ඤැති කොට ඇත්තෙක්, කර්මය පිළිසරණ කොට ඇත්තෙක් බවත් යහපත් වූ හෝ අයහපත් වූ හෝ යම් කර්මයක් කරයි ද එය දයාද කොට ඇත්තෙක් බවත් ගිහි පැවිදි සැවො ම නිතර සිහි කළ යුතු බව අභිණ්භ පච්චවෙක්ඛණ සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ (කම්මස්සකොමිහි කම්මදයාදෙ කම්මයොනි කම්මබන්ධු කම්මපටිසරණො යං කම්මං කරස්සාමි කල්‍යාණං වා පාපකං වා නස්ස දයාදෙ භවිස්සාමීති අභිණ්භං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං....., අභිණ්භපච්චවෙක්ඛණ සුත්ත, අං.නි. III).

බුදුරදුන් දිවමත් සමයෙහි කර්මය පිළිබඳව භාරතයෙහි ප්‍රධාන වාද තුනක් පැවැතුණි. එනම්, පුබ්බේකතහේතුවාදය, ඉස්සරනිම්මාණවාදය හා අහේතු අප්පච්චයවාදය (තිත්ථායතන සුත්ත, අං.නි. 310 පිටුව) වශයෙනි. පුබ්බේකතහේතුවාදය යනු සියල්ල පෙර කර්මයේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් සිදු වේය යන අදහසයි. මෙම අදහස ගත්තවුන් අතර නිගණ්ඨ නාතපුත්ත හෙවත් ජෛන මහාචාර්ය ප්‍රධාන ය. ඉස්සරනිම්මාණවාදය යනු ලෝක නිර්මාපක ඊශ්වරයාගේ කැමැත්ත පරිදි සියලු යහපත - අයහපත සිදු වේ ය යන අදහසයි. සියල්ල කිසිදු හේතුඵල දහමකින් තොරව ඉබේ ම සිදුවේ ය යන අදහස අහේතුක අප්පච්චයවාදයෙන් කියැවේ. මක්බලී ගෝසාල මෙම අදහසෙහි දැඩි ව එල්ලී ගෙන සිටියෙකි. එබැවින් මක්බලී ගෝසාල තරම් අනර්ථකාරී අන් කිසිවකු නොමැති බව බුදුසමයෙහි සඳහන් වේ. මෙම වාද තුනට ම පදනම් වී ඇත්තේ ශාශ්වත හෝ උච්ඡේද දෘෂ්ටි ය. එබැවින් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ වාද තුන ම බැහැර කොට හේතු ඵල දහමට අනුකූල ව අනාමත්ථවාදය මත පදනම් ව ලොව ක්‍රියාත්මක වන කර්මඵලවාදයක් හඳුන්වා දුන්හ.

සත්ත්වයන්ගේ විවිධත්වයන්ට බලපාන හේතු

මජ්ඣිම නිකායේ චුල්ලකම්මචිහංග සූත්‍රයට අනුව දිනක් බුදුරදුන් වෙත පැමිණි තෝදෙය්‍ය පුත්ත සුභ මානවකයා අල්පායුක - දීඝායුක, බව්භාබාධ - අප්පාබාධ, දුබ්බණ්ණ - වණ්ණවන්ත, අප්පසක්ක - මහෙසක්ක, අප්පභොග - මහාභොග, නීවකුලීන - උච්චකුලීන, දුප්පඤ්ඤ - පඤ්ඤවන්ත වශයෙන් ලොව මිනිසුන් අතර පවත්නා වෙනසට හේතු විමසී ය. ඊට බුදුරදුන්ගේ පිළිතුර වූයේ මෙම උස් පහත් හේදයට හේතුව කර්මය බවත් කර්මය සත්ත්වයා හීන ප්‍රණීත වශයෙන් බෙද ඇති බවත් ය (කම්මස්සකා මානව, සන්නා කම්මදයාද, කම්මයොනි කම්මබන්ධු කම්මපටිසරණා. කම්මං සන්නෙ විහජනි යදිදං හීනප්පණිතනා, ම.නි. III, චුල්ලකම්මචිහංග සුත්ත, 432 පිට). අනතුරුව එම වෙනස්කම්වලට හේතු සවිස්තරාත්මකව විස්තර කළහ. ඒ අනුව,

- ▲ ප්‍රාණඝාතය හේතුවෙන් ආයුෂ අඩු වන බව ද
- ▲ ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීමෙන් ආයුෂ වැඩි වන බව ද
- ▲ සතුන්ට හිංසා කිරීමෙන් බොහෝ ආබාධ ඇති වන බව ද
- ▲ සතුන්ට හිංසා කිරීමෙන් වැළකීමෙන් ආබාධ අඩු වන බව ද
- ▲ ක්‍රෝධය බහුල වීමෙන් දුර්වර්ණ වන බව ද
- ▲ ක්‍රෝධ නොකිරීමෙන් ප්‍රියජනක (වර්ණවත්) වන බව ද
- ▲ ඊර්ෂ්‍යාව හේතුවෙන් අල්පේශාක්‍ය වන බව ද
- ▲ ඊර්ෂ්‍යා නොකිරීමෙන් මහේශාක්‍ය වන බව ද
- ▲ දන් නොදීම හේතුවෙන් අල්පභෝග වන බව ද
- ▲ දන් දීම හේතුවෙන් මහාභෝග වන බව ද

- ▲ මානාධික විමෝචන පනත් කුලයන්හි උපත සිදු වන බව ද
- ▲ මානාධික නොවිමෝචන උසස් කුලයන්හි උපත සිදු වන බව ද
- ▲ විමසා බලා ක්‍රියා නොකිරීමෙන් නුවණ මද වන බව ද
- ▲ විමසා බලා ක්‍රියා කිරීමෙන් නුවණ ඇති වන බව ද

සඳහන් කර ඇත.

මෙලෙස සත්ත්වයාගේ ජීවන ක්‍රියාවලියට කර්මය සුවිශේෂී බලපෑමක් සිදු කරන නමුදු කර්මයෙන් සියල්ල සිදුවේ ය යන්නක් බුදුදහමින් නොකියැවේ. එහි දී ලෝකයේ සජීවී - අජීවී සියල්ල සිදුවන නියාම ධර්ම පහක් හඳුන්වා දී ඇත. එනම් උතු නියාම, බීජ නියාම, කම්ම නියාම, ධම්ම නියාම, චිත්ත නියාම වශයෙනි. කර්මය යනු මෙම නියාම ධර්ම පහෙන් එකක් පමණි. තවද සත්ත්වයන්ට සැපයුණ අත්විඳීමට හේතු අටක් පිළිබඳව සංයුක්ත නිකායෙහි මොළිය සිවක සූත්‍රයෙහි (සං.නි. IV, 436 පිට) දැක්වේ. එනම්: වාතය, පිත, සෙම, සන්නිපාතය (තුන්දෙස් එක්වීම), සෘතු වෙනස්වීම, විෂම හැසිරීම, උපක්‍රම, බලවත් අකුසල කර්මයන්හි විපාක වශයෙනි. මෙම හේතු අට අතුරින් සැපයුණ ජනිත වීමට හේතුවන කරුණක් ලෙස කර්මය දක්වා ඇති අතර එය එක ම හේතුව නොව එක් හේතුවක් පමණක් බව ද වටහා ගත යුතුව ඇත. ගිරිමානන්ද සූත්‍රයෙහි (අ.නි. VI, 198 පිට) රෝග හටගැනීමට හේතු වශයෙන් ද මෙම කරුණු අට එලෙසින් ම දැක්වේ. එයින් ද පැහැදිලි වන්නේ රෝගපීඩා ඇතිවීමට බලපාන කරුණු අතර කර්මය එක් කරුණක් පමණක් බවයි.

කර්මය තෙවැදෑරුම් වශයෙන් බුදුසමයෙහි විස්තර වේ. එනම් කාය කර්ම, වචි කර්ම හා මනෝ කර්ම වශයෙනි. බුදුරදුන් සමයෙහි ඇතැම් ආගම්වල මෙය කාය දණ්ඩ, වචි දණ්ඩ මනෝ දණ්ඩ වශයෙන් විග්‍රහය කොට තිබුණි. බුදුරජාණන් වහන්සේ 'දණ්ඩ' යන්න බැහැර කොට ඒ වෙනුවට 'කම්ම' (කර්ම) යන්න හඳුන්වා දුන් අතර මෙම කර්මය අතුරින් මනෝ කර්මය වඩාත් ප්‍රබල බව දීඝතපස්සි නම් ජෛන තැනැත්තාට දේශනා කළහ (ඉමෙසං ඛො තපස්සි තිණ්ණං කම්මානං..... මනොකම්මං මහාසාවජ්ජනරං පඤ්ඤාපෙම් පාපස්ස කම්මස්ස කිරියාය පාපස්ස කම්මස්ස පවත්නතියා, නො තථා කායකම්මං නො තථා වචිකම්මං, ම.නි.I). ඇතැම් කායික හා වාචසික ක්‍රියාවන්ට වඩා මනෝ කර්මය බලවත් බවත් එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් ඇතැමුන් ලොවට මහත් අනර්ථයන් සිදු කළ බවත් ධර්මයෙහි දැක්වේ. තව ද සත්ත්වයා සිදු කරන සියලු ක්‍රියාවන්ට මනස ප්‍රධාන වන බව ද අවධාරණය කොට තිබේ. ප්‍රදුෂ්ඨ වූ සිහිත් යුතු ව කරන ක්‍රියා හා කතා තුළින් ගොනා පිටුපස එන රිය සක මෙන් (වක්කං'ව වහතො පදං) සත්ත්වයාට දුක් විඳීමට සිදු වන බවත්, ප්‍රසන්න සිහිත් යුතු ව කරන ක්‍රියා හා කතා තුළින් තමා පිටුපස එන ඡායාව මෙන් (ඡායා'ව අනපායිනී) සත්ත්වයාට සැප විඳීමට හැකි වන බවත් ධම්මපදයෙහි සඳහන් වේ (ධ.ප. යමක වග්ග, 1-2 ශාථා).

තවද අහසෙහි සිටියත් මුහුද මැද සිටියත් පර්වත කුහරයක සිටියත් ලොව කොතැන සිටියත් කර්මයෙන් ලැබෙන විපාකයෙන් නොමිදිය හැකි බව සඳහන් වේ.

'න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ න පබ්බතානං විචරං පවිස්ස,
න විජ්ජති සො ජගතිජපදෙසෙ යත්ථට්ඨිතං මුඤ්චෙය්‍ය පාපකම්මා' (ධ.ප.)

බුදුදහමෙහි සඳහන් බොහෝ ඉගැන්වීම්වලට කර්මය ඇතුළත් ව තිබේ. ඒ අතර පුනර්භවය, පටිච්චසමුප්පාදය, ස්කන්ධ විග්‍රහය, කුසල අකුසල විග්‍රහය, නාම රූප, සතර ආහාර, ආයතන, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය, චතුරාර්ය සත්‍යය, නිවන ප්‍රධාන ය. පුනර්භවයට හේතුවන ප්‍රතිසන්ධි චිත්තය සමඟ කර්මය සම්බන්ධ ව පවතී. පටිච්චසමුප්පාදයෙහි හා ස්කන්ධ පංචක විග්‍රහයෙහි දී 'සංඛාර' නමින් දැක්වෙන්නේ කර්මයයි. ඊට අනුව සත්ත්වයා කර්ම සිදුකරන්නේ අවිද්‍යාව නිසයි. පංචඋපාදනස්කන්ධ විග්‍රහයෙහි සංඛාර ස්කන්ධයට කර්මය ඇතුළත් වේ. 'කුසල - අකුසල' සත්ත්වයා විසින් සිදු කරනු ලබන කර්මය දෙකට බෙද තිබේ. නාම රූප විග්‍රහයෙහි ලා එය 'නාම' යටතට ඇතුළත් වේ. සතර ආහාරයෙහිලා මනෝ සංවේතනාහාරය යටතට ගැනේ. ආයතන විග්‍රහයෙහි ලා බාහිර ආයතන වන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ, ධර්ම ඇසුරින් සංවේතනය ක්‍රියාත්මක වේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වූ කලි කර්මක්ෂය කිරීමේ ආර්ය මාර්ගයයි. එහි සම්මා දිට්ඨියෙහි විශේෂයෙන් කර්මය පිළිබඳව දැක්වේ. ඉහත දැක්වූ පරිදි සම්මාදිට්ඨිය වූ කලි දෙවැදෑරුම් ය. එනම් සාසුච වූ පුණ්‍යාභාගීය සංඛාරාත කර්මඵල ඇදහීම පිළිබඳ ලෞකික සම්මාදිට්ඨිය හා චතුසච්ච සම්මාදිට්ඨි නම් වූ ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨියයි. මින් පළමුවැන්නෙන් කියැවෙන්නේ කර්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨියයි. එනම්, දුන් දෙයෙහි විපාක ඇත, යාගයෙහි විපාක ඇත..., ආදී වශයෙන් දැක්වෙන කර්මඵල විශ්වාස කිරීම් වශයෙන් පවත්නා සම්මාදිට්ඨිය මීට අයත් ය.

සත්ත්වයා මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් මුදවා සම්මා දිට්ඨියෙහි පිහිටුවාලීම සඳහා බුදුදහම නිබදව අනුශාසනා කරනු දක්නට ලැබේ. ඒ සඳහා දේශිත අනුශාසනා පෙළ දහමෙහි නිතර හමුවේ. යහපත කරන්නාට යහපත් ප්‍රතිඵල ද, අයහපත කරන්නාට අයහපත් ප්‍රතිඵල ද අත්විඳීමට සිදුවන බව බුදුසමය අවධාරණය කරයි (කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං - පාපකාරී ච පාපාකං, ඉසයොසමුද්දක සූත්‍රය, සං.නි.1, 404 පිට). වපුරන්නේ යම් බීජයක් ද ඵල වශයෙන් ලැබෙන්නේ ඊට සමාන ඵලයි. එමෙන් ම කරන කර්මයන්ට අනුරූප ව ප්‍රතිඵල ලැබේ (යාදිසං වපනෙ බීජං - නාදිසං හරනෙ ඵලං). තවද කර්මය නිසා ලෝකය පවත්නා බවත් කර්මය නිසා ප්‍රජාව ජීවත් වන බවත් ගමන් කරන රථයක රෝදය නොගැලවී තබන කඩ ඇණය ලෙසින් සත්ත්වයා කර්මයට බැඳී පවත්නා බව ද සඳහන් වේ.

කම්මනා වත්තනී ලොකො - කම්මනා වත්තනී පජා,
කම්මනිබන්ධනා සත්තා - රථස්සානීව යායනො.

(සු.නි. වාසෙට්ඨ සූත්ත, 657 ගාථාව)

මෙබඳු තත්ත්වයක් මත කයින්, වදනින්, සිතින් කර්ම කිරීමේ දී යළි යළිත් නුවණින් විමසා බලා එය සිදු කරන ලෙස පෙළ දහමෙහි නිතර අවධාරණය කර ඇත (අම්බලවට්ඨික රාහුලොවාද සූත්ත, ම.නි. II, 132 පිටුව). එහි දී යහපතෙහි යෙදෙන ලෙසත් අයහපතින් මිඳෙන ලෙසත් දැක්වේ (අනිත්ථරොප කල්‍යාණෙ - පාපා චිත්තං නිචාරයෙ). දරුවන් හදන දෙමාපියන් විසින් දරුවන්ට සිදු කළ යුතු යුතුකම් අතර ද පළමුවෙන් ම සඳහන් වන්නේ තම දරුවන් පාපයෙන් මුදවා යහපතෙහි යොදවන ලෙසයි (පාපා නිචාරෙන්ති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්ති, සිගාල සූත්ත, දී.නි.III).

පුණ්‍ය කර්ම ප්‍රභේද

ලෞකික වශයෙන් සිදු කළ හැකි පින්කම් සියල්ල බුදුදහමෙහි ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් තුනක් යටතේ සංග්‍රහ කොට තිබේ. එනම් දාන, සීල, භාවනා වශයෙනි. 'දානං ච සමචරියං ච මෙන්තචිත්තං ච භාවයෙ' යනුවෙන් එය දක්වා තිබේ. දාන යනු තමන් සන්තක දෑ අන් අය වෙනුවෙන් පූජා බුද්ධියෙන් හෝ අනුග්‍රාහක බුද්ධියෙන් පරිත්‍යාග කිරීමයි. මෙය ආමිස දාන, අභය දාන, ධර්ම දාන වශයෙන් සිදු කළ හැකිය. ආමිස දාන යනු භෞතික වශයෙන් සිදු කරන පරිත්‍යාගයන් ය. අභය දාන යනු ජීවිත දානයයි. ධර්ම දාන යනු අන් අයට ධර්මය අසන්නට හෝ කියවන්නට සැලැස්වීමයි. දානය විවිධාකාරයෙන් සිදු කළ හැකි අතර තිරිසන්ගත සත්ත්වයාගේ පටන් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ දක්වා විවිධ ස්තරවල සිටින සත්ත්වයන්ට පෞද්ගලික වශයෙන් පරිත්‍යාග සිදු කළ හැකිය. ඒ සියල්ලට වඩා සගසතු කොට දෙන දානයෙහි ආනිසංස උසස් බව සඳහන් වේ. සීල යනු තමන්ගේ කය හා සිත සංවර කර ගැනීම වැරදිවලින් දුරුවීම වශයෙන් සංවරභාවයට පත්වීමයි. විශේෂයෙන් පංචසීලයේ පටන් අටසීල් දසසීල් ආදී විවිධ මට්ටමින් මෙය සම්පූර්ණ කළ හැකිය. සීලය පරලොව සුගතිගාමීවීමට මෙන් ම මෙලොවදී කීර්තිය, ධනය, විශාරදබව ආදී උසස් ආනිසංස රැසක් ළඟාකර ගැනීමට ඉවහල් වන පුණ්‍ය කර්මයක් නෙහොත් කුසලයක් වශයෙන් සඳහන් වේ. භාවනා යනු මෙහි, බුදුගුණ ආදී වශයෙන් කිසියම් කුසල අරමුණක සිත සමාධිමත් කර ගැනීම වශයෙන් සිදු කරන කුසලකර්මයකි. දනාදී ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියා අතර භාවනාව උසස් ම ආනිසංසදායී පුණ්‍ය කර්මය වශයෙන් බුදුදහමෙහි දක්වා තිබේ.

පුණ්‍ය කර්මයන්හි ආනිසංස

පුණ්‍ය කර්මයන්හි නිරතුරුව නියැලෙන (කයිරා නෙ නං පුනාජ්ජනං) ලෙසත් පින්ට බිය නොවන (මා පුඤ්ඤස්ස භායී) ලෙසත් පින්කම් කිරීමට බලවත් කැමැත්තක් (නමිනි ඡන්දං කයිරාථ) ඇති කර ගන්නා ලෙසත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිබදව සත්ත්වයන් උනන්දු කරවා තිබේ. ඊට හේතුව පින් යනු සැපයට කියන තවත් නමක් (සුඛො පුඤ්ඤස්ස උච්චයො) වන හෙයිනි. පින් කල තැනැත්තා මෙලොවදීත් සතුටට (ඉධ නන්දනි) පත් ව පරලොවදීත් සතුටට (පෙච්ච නන්දනි) පත් ව දෙලොවදීම සතුටට (කතපුඤ්ඤෙ උභයන්ථ නන්දනි) පත් වෙයි. තමා විසින් කරන ලද පින්කමිහි ආනිසංස දූක පරලොව දී ඔහු වඩාත් ම සතුටට (භීයොයා නන්දනි සුග්ගතිං ගනො) පත් වෙයි. යමකු බුදුබණ ඇසීමෙන් පිරිසිදු සිතක් ඇති කර ගත් කල්හි ඔහුගේ කයින් වදනින් සිතින් නිරතුරුව පින් සිදු වේ. එය තමාටත් අන් අයටත් ඉමහත් යහපතක් උදකර ලනු ඇත. පින් කිරීමේ ආනිසංස වශයෙන් මෙලොවදී ම නිරෝගීබව දිගාසිරි සම්පත්තිය සැලසේ. කලණ මිතුරන් මුණ ගැසීමටත් ඔවුන් වෙතින් සඳහම් ශ්‍රවණය කිරීමටත් පුණ්‍යකර්ම

මහෝපකාරී වේ. තවද අතීත අකුසල කර්මයන්හි විපාක වශයෙන් තමන් වෙත පැමිණෙන ආදිනව මගහරවා ගෙන ජීවිතය යහමගට යොමු කර ගැනීමට ද පින හේතු වේ. තමා තුළ ඇති කර ගන්නා මානසික පාරිශුද්ධිය ශාරීරික සුවතාව දියුණු කර ගැනීමට ද කිසියම් ප්‍රමාණයකින් උපයෝගී කර ගත හැකි වේ. බුදුදහමේ මගපෙන්වීම ඔස්සේ පුණ්‍ය කර්මයන්හි නියැලීමෙන් ඇති කර ගන්නා වූ ආධ්‍යාත්මික ශක්තියෙන් මේ ජීවිතය තුළ දී ම ප්‍රතිඵල පෙනෙන විට තෙරුවන කෙරෙහි ගෞරවය, ශ්‍රද්ධාව හා ප්‍රසාදය දියුණු වේ. එවිට නීතිපතා තෙරුවන කෙරෙහි සිහිවන වාර ගණන ක්‍රමයෙන් වැඩි වේ. එමගින් සිතෙහි කුසලය දියුණු වන අතර පරලොව සුගතිගාමී වීමට ද මෙම ශ්‍රද්ධාව උපකාරී වේ. නිසැකව ම පරලොව සුගතිගාමීවීමට අවශ්‍ය ආධ්‍යාත්මික ශක්තිය ඇති කරගැනීම ලෞකික කුසලයේ අග්‍රතම ඵලයයි.

සක්කායදිට්ඨි ප්‍රභාණයේ වැදගත්කම - සන්ති සූත්‍රය

වරෙක බුදුරදුන් වෙත පැමිණි දෙවියෙක් පින් කිරීමෙහි අවශ්‍යතාව දැඩිව අවධාරණය කළේ ය.

*සන්තියා විය ඕමට්ටියෝ ඩයිහමානෝ'ව මත්ථකෝ,
කාමරාගජ්ජභාණාය සතෝ භික්ඛු පරිබ්බජේති.* (සන්ති සූත්‍රය, ස.නි.1, 24 පිට)

සැතකින් පහර ලද්දකු මෙන් ද හිස ගිනි ගත්තකු මෙන් ද කාමරාගය දුරුකර ලනු පිණිස සිහි ඇති ව වාසය කළ යුතු ය.

මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සඳහන් කරන්නේ කාමරාගය ප්‍රභාණයට වඩා සක්කාය දිට්ඨිය දුරුකරලීමේ වැදගත්කමයි.

*සන්තියා විය ඕමට්ටියෝ ඩයිහමානෝ'ව මත්ථකෝ,
සක්කායදිට්ඨිජ්ජභාණාය සතෝ භික්ඛු පරිබ්බජේති.*

මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ එම දෙවියා ස්වර්ග මාර්ගය දක්වන කල්හි බුදුරදුන් මෝක්ෂ මාර්ගය පැහැදිලි කරන ආකාරයයි. මීට සමාන විස්තරයක් උපනීයති සූත්‍රයෙහි ද ඇතුළත් වේ.

ලෝකාමිසය දුරුලීමේ වැදගත්කම - උපනීයති සූත්‍රය

දිනක් රාත්‍රියෙහි බුදුරදුන් වෙත පැමිණි එක්තරා දෙවියෙක් ජීවිතයේ පවත්නා අස්ථිර බව සඳහන් කොට අප්‍රමාදීව සැප ගෙන දෙන පින්දැස් කරන ලෙස සඳහන් කළේ ය.

*උපනීයති ජීවිතමජ්ජමායු ජරුපනීතස්ස න සන්ති තාණා,
එතං භයං මරණේ පෙක්ඛමානෝ පුඤ්ඤනි කයිරාථ සුඛාවහානි.*

එම දෙවියා පින් කිරීමෙහි අවශ්‍යතාව සඳහන් කළ කල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඊට පිළිතුරු වශයෙන් දේශනා කරන්නේ ලොවට ඇති ඇල්ම දුරු කිරීමෙහි වැදගත්කමයි.

*උපනීයති ජීවිතමජ්ජමායු ජරුපනීතස්ස න සන්ති තාණා,
එතං භයං මරණේ පෙක්ඛමානෝ ලෝකාමිසං පජයේ සන්තිපෙක්ඛෝ.* (ස.නි.1, 04 පිට)

උපනීයති සූත්‍රයෙහි සඳහන් ඉහත ගාථා දෙක පිරික්සා බැලීමේ දී පෙනී යන්නේ එම දෙවියා සුගතිගාමී මාවත සඳහන් කළ කල්හි බුදුරදුන් විමුක්ති මාර්ගය අවධාරණය කළ ආකාරයයි. එම ගාථා දෙක විමසා බලන ඇතැමෙකුට පෙනී යන්නේ බුදුරදුන් සුගතිගාමී මාවත ප්‍රතික්ෂේප කොට නිවන් මග පමණක් දේශනා කරන බවයි. එහෙත් සත්‍ය තත්ත්වය ඊට වෙනස් වූවකි.

වරෙක බුදුරදුන් වෙත පැමිණි එකසිය විසි හැවිරිදි වයෝවෘද්ධ බමුණන් දෙනෙක් තමන්ගේ සසර ගමනට පිහිට වන කිසියම් අනුශාසනාවක් කරන ලෙස ඉල්ලා සිටි අවස්ථාවෙහි බුදුරදුන් දේශනා කළේ ඉහත සඳහන් ගාථා දෙක අතුරින් පළමු ගාථාවයි (අං.නි.1, 280 පිට). එනම් සුගතිගාමීවීමට අවශ්‍ය අනුශාසනයකි.

තවද කායික වාචසික සංවරයෙන් යුතුව පින් කරන ලෙස දක්වා තිබේ.

*යෝ'ධ කායේන සඤ්ඤමෝ වාචාය උද චේතසා,
තං තස්ස ජේතස්ස සුඛාය හෝති යං ජීවමානෝ පකරෝති පුඤ්ඤනිති.* (අං.නි.1, 280 පිට).

මෙයින් පැහැදිලි වන කරුණක් නම් මහාප්‍රඥාවෙන් යුක්ත භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අවස්ථාවෝචිත ව මහාකරුණාවෙන් යුතුව ඇතැමෙකුට සුගතිගාමී මාවත පමණක් දේශනා කළ බවයි. ඡන්තමානවක, මට්ටකුණ්ඩලී වැනි සිදුවීම් තුළින් මෙය තවදුරටත් ප්‍රකට වේ.

ඉහත සූත්‍ර දෙකෙන් ම පැහැදිලි වන කරුණක් නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මූලික අභිප්‍රාය නිවන් මග පෙන්වාදීම වුව ද උන් වහන්සේ මෝක්ෂ මාර්ගය ප්‍රතික්ෂේප නොකළ බවයි. තත්ත්වය මෙසේ වුව ද මගඵල ලැබීමට තරම් නුවණින් යුතු අය මුණ ගැසුණු කල්හි බුදුරජාණන් වහන්සේ සසර සැරිසැරීමෙහි ආදීනව පෙන්වා දී අප්‍රමාදීව මගඵල ලැබීමට උනන්දු කළ අවස්ථා දැකගත හැකිය.

මෙලොව පරලොව මග කියාදෙන දේශනාව - ව්‍යග්ගපජ්ජ සූත්‍රය

දිනක් බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත පැමිණි දීඝජාණු කෝලිය පුත්‍රයා තමාට මෙලොව පරලොව යහපත පිණිස හේතුවන කරුණු විමසා සිටියේ ය. එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙලොව ජීවිතයේ සාර්ථකත්වය සඳහා

ලෞකික සම්මාදිට්ඨියෙන් ඔබ්බට...

කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය මත පිහිටා ලෞකික කුසල් රැස් කළ ද ඉන් සුගතිගාමී වීමට හැකියාව සහ විවිධ ආනිසංස ලැබුණ ද අවිද්‍යාව පවතින තුරු සංසාර චක්‍රයෙන් නිදහස්වීමක් නොමැත. සසර සැරිසරන තුරු ජරා, මරණ, ජාති යන ජීවිත අභියෝගවලින් නිදහස්වීමක් නොමැත. පුඤ්ඤභිසංධාර, අපුඤ්ඤභිසංධාර, ආනෙඤ්ජාභිසංධාර යන ත්‍රිවිධ සංස්කාර ම සිදුවන්නේ අවිද්‍යාව පාදකවයි. මෙහිදී කටයුතු කරන්නේ ලෝකය ඇත හෝ නැත යන අන්තයක පිහිටායි. සංසාර චක්‍රයෙන් නිදහස් ව ජරා, මරණාදී දුක්වලින් නිදහස්වීමට අවකාශ ලැබෙන්නේ මෙකී ඇත හා නැත අන්ත දෙකින් දුරු වූ ලෝකොත්තර සම්මා දිට්ඨියෙනි. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්මාදිට්ඨියේ දෙවන පියවර පෙන්වා වදාළ සේක.

2. සම්මාදිට්ඨියේ දෙවන පියවර - ආර්ය වූ අනාසුව වූ චතුසව්ව සම්මාදිට්ඨිය - මෝක්ෂ මාර්ගය

සුගතිගාමී මාවත ලොව කලින් කල පහළ වන සත්පුරුෂ උතුමන් ලොවට පෙන්වා දෙන අනුශාසනයකි. එනම් මරණින් මතු සතර අපායට නොවැටෙන සේ කුසලය තුළ ස්ථාවර වීමයි. එය යමෙකුට ඇති ආරක්ෂාවකි, රක්ෂණයකි. එහෙත් ලෞකික මට්ටමේ සිට ලබන සුගතිය ස්ථාවර තත්ත්වයක් නොව යළි දුගතියට වැටීමේ අවදානම තවදුරටත් පවතී. එබැවින් බුදුසමය මෙලෙස සුගතිගාමී මාවත දේශනා කළ ද ඉන් නොනැවතී අවම වශයෙන් සෝතාපන්න හෝ වී සුගතිය ස්ථාවර කර ගැනීමටත් සංසාර චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීමටත් ප්‍රතිපදාව ඉමහත් කරුණාවෙන් ලොවට දේශනා කරති. 'අත්ථි භික්ඛවෙ, සම්මාදිට්ඨි අරියා අනාසවා ලෝකුත්තරා මග්ගංගා' යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ විමුක්තියට පාදක වන ආර්ය වූ අනාසුව වූ ලෝකොත්තර මාර්ගාංගයක් වූ දැක්මයි. එනම් දුකින් නිදහස් ව සංසාර චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීම නම් වූ මෝක්ෂ මාර්ගයයි. සුගතිගාමී මාවත වෙතත් ආගමික ශාස්තෘවරුන් කිසියම් ප්‍රමාණයකින් දේශනා කරන අතර විමුක්තියාමී මාවත නිවැරදිව ලොවට දේශනා කරන්නේ සම්මා සම්බුදු උතුමකු පමණි. සසර භවයෙන් භවයට සැරිසැරීමට හේතුවත් එම සසර ගමන නවතාලන සෘජු මාවතත් තථාගතයන් වහන්සේ නමක් විසින් ලොවට අනාවරණය කර දෙන මහඟු උපදේශයකි. ධර්ම චක්‍රය උපයෝගී කර ගනිමින් සසර සැරිසැරීමට හේතුවන කර්ම චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීමට මෙහි දී අනුශාසනා කෙරේ.

කම්මනිදන සූත්‍රයට අනුව කර්මක්ෂය කිරීම සම්බන්ධව සඳහන් වේ. ඒ අනුව 'ලෝභ, දෝස, මෝහ වේතනා මුල් වී හටගන්නා කර්ම අකුසල නම් වේ. එම කර්ම සාවද්‍යයි, ඒ කර්මවලට මතු දුක් විපාක විදීමට සිදු වේ. මෙම කර්ම 'කර්මසමුදය' (හටගැනීම) පිණිස පවතී. එනම් මතු නැවත භවයක් ගෙන දීමට හේතුවන කර්ම සකස් කිරීම පිණිස හේතු වන්නකි. මේ කර්ම කර්ම නිරෝධය පිණිස හේතු නොවේ.' 'අලෝභ, අදෝස, අමෝහ වේතනා මුල් වී හටගන්නා කර්ම කුසලයි. ඒ කර්ම නිරවද්‍ය වන අතර සැප විපාක ගෙන දේ. එම කර්ම 'කර්මනිරෝධය' පිණිස හේතු වේ. ඒ කර්ම කර්ම සමුදය පිණිස හේතු නොවේ.'

මෙම සූත්‍රයෙන් ප්‍රකට වන ප්‍රධාන අදහස නම් යළි කර්ම හට ගැනීමට හේතු වන කර්ම මෙන් ම යළි කර්ම හටනොගැනීමට ද හේතු වන කර්ම පවත්නා බවයි. බුදුසමයෙන් විශේෂයෙන් අවධාරණය

කෙරෙන්නේ කර්මක්ෂය කිරීම් සංඛ්‍යාත කර්ම සඳහායි. එනම් නිවන සඳහා හේතු වන ප්‍රයෝගාභිසංස්කාර සංඛ්‍යාත කුසල කර්ම කිරීමට මග පෙන්වීමයි. මෙය මෙය ඇතැම් තැනෙක 'අකණ්භ අසුක්ඛං අකණ්භි අසුක්ඛ චිපාකං' වශයෙන් කථන නොවන සුදුන් නොවන කර්ම වශයෙන් දක්වා තිබේ. බුදුදහමට පමණක් සුවිශේෂී වූ ඉගැන්වීමකි. යෝනිසොමනසිකාරය අනුව නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව නුවණින් විමසා බලා නිවැරදි කුසල ක්‍රියාවන්හි යෙදීමේ හැකියාව මිනිසා සතුව පවතී. චේතනාත්මක ව ක්‍රියා කිරීමේ හැකියාව පුද්ගලයා සතුව පවත්නා බව බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණය කරන හෙයින් උන් වහන්සේ කර්මවාදී හා ක්‍රියාවාදී බව සඳහන් වේ (සමණො ඛලු හො ගොනමො කම්මවාදී කිරියවාදී, ම.නි. II)

නිබ්බේධික පරියාය සූත්‍රයෙහි කර්මය පිළිබඳ විධිමත් විස්තරයක් ඇතුළත් වේ. ඊට අනුව කර්මය තේමා කොට ප්‍රශ්න හයක් මතුකොට ඊට පිළිතුරු සැපයේ. මෙහිදී කර්මය යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ සංචේතනාවයි. කර්මයේ නිදහස වශයෙන් සඳහන් වන්නේ ස්ඵර්ශයයි (ඵස්සො භික්ඛවෙව කම්මානං නිදහ සම්භවො). කර්මයේ නිරෝධය ස්ඵර්ශ නිරෝධයයි (ඵස්සනිරොධො භික්ඛවෙව කම්මානං නිරොධො). එබඳු වූ කර්මය නිරෝධ කරන මාර්ගය ලෙස පෙන්වුම් කර ඇත්තේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි (අයමෙව අරියො අච්චංගිකො මග්ගො කම්මනිරොධගාමිනී පටිපදා)

කර්මයන්ට අනුරූප ව විපාක ලැබීමක් දක්නට ලැබුණ ද බුදුසමයට අනුව කර්මය කරන්නෙක් හෝ එහි ඵල විඳින්නෙක් හෝ නොමැත. හුදෙක් පවත්නේ ශුද්ධ ධර්ම පමණි.

'කම්මස්සකාරකො නන්ථී - විපාකස්ස ච චේදනා,
සුද්ධධම්මා පවත්තන්ති - එවෙනං සම්මදස්සනං.'

සාමාන්‍ය සම්මුති සත්‍යය අනුව කර්ම කරන්නා ඊට අනුරූපව සැප දුක් විපාක විඳින බව සඳහන් වුව ද පරමාර්ථ සත්‍යයට සාපේක්ෂව බලන කල්හි එය නිවැරදි අදහසක් නොවේ. ඒ අනුව කර්ම කරන සත්ත්වයා ම ඊට අනුරූප සැප දුක් විපාක විඳි යයි යමෙකු සිතන්නම් එය දෘෂ්ටි විසුකයක් දෘෂ්ටි ජාලාවක් වැරදි ආකල්පයක් බව සබ්බාසව සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි සඳහන් වේ. එය සඳහන් කොට ඇත්තේ පරමාර්ථ සත්‍යයට අනුවයි. එනම් ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය පදනම් කරගෙනයි.

සම්මුති සත්‍යයට අනුව සත්ත්වයා කර්මය දයාද කොට කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තේ නමුදු කර්ම වක්‍රයට ම නතු වී එහි වහලෙකු සේ හිර කොට සංසාර සිරගත කොට එය සැරිසැරීමට බුදුසමය උත්සාහ නොකරයි. කර්මය අභිබවා ගොස් කර්මක්ෂය කිරීමේ මාර්ගය බුදුසමයෙහි පැහැදිලි ව දේශනා කොට ඇත්තේ එබැවිනි. බුදුදහමේ මූලික ඉලක්කය කර්මක්ෂය කොට සත්ත්වයා සසර දුකින් නිදහස් කරවීමයි. සත්වයාට විමුක්තිය ලද හැක්කේ කර්ම බන්ධනයෙන් නිදහස් වීමෙනි. බෝසතුන් මෙලොව උපත ලද මොහොතෙහි 'මේ මාගේ අවසන් ජාතිය බවත් නැවත භවයක් නැති බවත්' (අයමන්තිමා ජාති නන්ථී'දනි පුනඛිභවො) ප්‍රකාශ කළේ මෙකී කර්මක්ෂය කිරීම අරභයා ය.

ඒ සඳහා විචේකනිස්සිත ව විරාගනිස්සිත ව නිරොධනිස්සිත ව නිවනට බර ව සත්ත බොජ්ඣංග ධර්ම වඩා තෘෂ්ණාව ක්ෂය කළ යුතු ව පවතී. තෘෂ්ණාව ප්‍රතිණ වීමෙන් කර්මක්ෂය වන අතර කර්මක්ෂය වීමෙන් දුක් ප්‍රතිණ වේ. තෘෂ්ණාව ක්ෂය කිරීමෙන් දුඃඛක්ෂය වන අතර දුඃඛක්ෂය කිරීමෙන් කර්මක්ෂය වන බව බිය සූත්‍රයෙහි දැක්වේ (තණ්භාය පහානා කම්මං පතීයති. කම්මස්ස පහානා දුක්ඛං පතීයති. තණ්භක්ඛයා කම්මක්ඛයො. කම්මක්ඛයා දුක්ඛක්ඛයොති, සං.නි. V (1), 176 පිට). මෙලෙස තෘෂ්ණාව දුරු කිරීමෙන් කර්මක්ෂය කළ යුතු බව බුදුසමයෙහි අනුශාසනාවයි. ඒ සඳහා කර්ම ක්ෂය කිරීම සඳහා හේතුවන සංස්කාර දුරු කරමින් දස සඤ්ඤා වඩමින් ප්‍රයෝගාභිසංස්කාර වැඩීමට බුදුදහමින් අනුශාසනා කෙරේ.

දුකින් නිදහස්වීම සඳහා බුදුරදුන් වදළ ප්‍රධාන අනුශාසනය වතුරාර්ය සත්‍යය නමින් හැඳින්වේ. එනම් දුක, දුකට හේතුව, දුක නැති කිරීම හා දුක නැති කිරීමේ මාවත නම් වූ අංග හතරයි. මේ අංග හතරින් එකක් මැනවින් දුටුවහොත් සෙසු අංග තුන ද අවබෝධ වනු ඇත. මෙහි ලා විශේෂයෙන් දුක යනු කුමක්ද යන්න මනාව තේරුම් ගැනීම බෙහෙවින් වැදගත් වේ. ඉපදීම, මහලුබව, ලෙඩවීම, මරණය, ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීම, අප්‍රියයන් හා එක්වීම, කැමැති දෑ නොලැබීම යන කරුණු දුක වශයෙන් සඳහන් කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සියල්ල කැටි කොට 'සංඛින්නෙන පංචුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා' යනුවෙන් පංචුපාදනස්කන්ධය දුක වශයෙන් සුවිශේෂී කරුණක් ලොවට පෙන්වා දෙති. එනම් අප ඇස්, කන් ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූප, ශබ්දදී අරමුණු විෂයයෙහි කිසියම් දැනුමක්, අද්දකීමක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරුද්ධවීම නොදැනීමෙන් හටගන්නා මූලාවයි, එනම් අවිද්‍යාවයි. මෙම ස්කන්ධ පංචකයේ යථා ස්වභාවය නම් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි

නැතිව නිරුද්ධ වීමයි. මේ බව නොදන්නා ලෝකයා නිරුද්ධ වූ ස්කන්ධ පංචකය තවදුරටත් පවත්නා දෙයක් සේ නිත්‍ය, සැප, ආත්ම වශයෙන් ගැනීම නිසා ඊට ආශා කොට එහි සිත නිමග්න වීම නිසා දුක හටගනී. දුක්ඛ සත්‍යය නම් වූ මේ පංච උපාදනස්කන්ධයේ ස්වභාවය මනාව තේරුම් ගත් පමණට දුක්ඛ සමුදය නම් වූ තෘෂ්ණාව දුරු වනු ඇත. අවිද්‍යා පාදක මෙම තෘෂ්ණාව දුරුවූ පමණට දුක්ඛ නිරෝධය නම් වූ නිවන සාක්ෂාත් වී ස්කන්ධ පංචකය නම් වූ දුකින් නිදහස්වීමේ අවස්ථාව උදාවේ. ඒ සඳහා මාවත නම් වූ දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිනී මාවත වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කොට ගත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.

චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධයට පාදක වන මූලික අවබෝධය ලැබෙන්නේ රූපාදී ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම නිරුද්ධවීම පෙන්වා දෙන පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ අවබෝධය තුළිනි. එනම් ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස යන ඉන්ද්‍රිය හය ඔස්සේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්භ, ධර්ම යන අරමුණු පිළිබඳ කිසියම් අද්දකීමක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤ, සංඛාර, විඤ්ඤණ යන ස්කන්ධ පංචකය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බව (අනුක්‍රම සම්භූතං භුක්වා න භවිස්සති) පිළිබඳ අවබෝධයයි. හේතු ඇති විට ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා (අස්මිං සති ඉදං භොති) බවත් හේතු නැතිවීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය ඉතිරි නැතිව ම නිරුද්ධ වන (අස්මිං අසති ඉදං න භොති) බවත් පිළිබඳ අවබෝධය මෙමගින් ලැබේ. තවද හේතූන්ගේ පහළවීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා බවත් (ඉමස්ස උප්පාද ඉදං උප්පජ්ජති), හේතු නැති වීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය නිරෝධ වන බවත් (ඉමස්ස නිරෝධා ඉදං නිරුජ්ජති) මෙමගින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. යමෙකු අනිත්‍යතාව පිළිබඳ මෙම ලෝක යථාර්ථය නොදක වසර සියයක් ජීවත් වෙනවාට වඩා මෙම දර්ශනයෙන් යුතුව එක දවසක් ජීවත්වීම උතුම් බවත් ආනිසංසද්ධි බවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළහ. කෙතරම් ප්‍රඥවන්ත වුව ද මෙම අනුශාසනය ලොව කිසිදු කෙනෙකුට බුදුවරයකුගේ හෝ බුද්ධශ්‍රාවකයකුගේ හෝ මග පෙන්වීමක් නැතිව තමාගේම ඥානයෙන් අවබෝධ කර ගැනීමට නුපුළුවන. බුදුරදුන්ට පමණක් ප්‍රඥවෙන් දෙවැනි වූ සැරියුන් (උපතිස්ස) මාහිමියන්ට පවා මෙය අස්සජ මහරහතන් වහන්සේගෙන් අසා දැන ගැනීමට සිදුවිය. මෙම අනුශාසනය ඇසීමට ලැබීමත් එසේ ඇසීමේ දී නුවණ මෙහෙයවා එය තේරුම් ගැනීමත් මහත් වූ කුශලයක ඉෂ්ට විපාකයකි. එය තම බුද්ධිය උරගා බලන ලක්ෂණයක් වශයෙන් ද හැඳින්විය හැකිය.

ලොව වෙසෙන කිසියම් නුවණැති කෙනෙකුට තමාගේ විශේෂ ඥානයෙන් යමක් අවබෝධ කළ හැකි නම් අවබෝධ කළ යුතු නම් ඒ උතුම් ම ප්‍රධානතම දෙය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤ, සංඛාර, විඤ්ඤණ යන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධය (උදය වය) පිළිබඳ ඥානයයි (අභිඤ්ඤ සුත්ත, අං.නි. චතුක්ක නිපාත). මැනවින් දුක් දුරුකරලීමට හේතුවන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ ප්‍රඥවෙන් යුක්තව වාසය කිරීම මහා පුණ්‍ය ගංගාවක් - කුසල ගංගාවක් වශයෙන් අභිසන්ද සුත්‍රයෙහි සඳහන් වේ. යමකු තමාගේ විශේෂී ඥානයෙන් ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය හා නිරෝධය දුටුවහොත් ඉන්පසු තම නුවණින් අවිද්‍යාව හා භවතණ්භාව දුරු කිරීමට සමත් වේ. ඒ සඳහා සමථ විදර්ශනා යන අංග දෙක තම විශේෂ ඥානයෙන් වැඩීමට ද ඔහු දක්ෂ වනු ඇත. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් විද්‍යා හා විමුක්ති යන අංග දෙක තම විශේෂ ඥානයෙන් සාක්ෂාත් කිරීමට ද හැකියාව ලැබේ.

චතුසච්ච සම්මාදිට්ඨිය යනු හේතුවල දහම නොහොත් පටිච්චසමුප්පාද නුවණයි. එනම් ඇස්, කන්, නාසාදී ඉන්ද්‍රියයන්ට රූප, ශබ්ද, ගන්ධාදී අරමුණු ස්පර්ශ වීමේදී ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා බවත් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බවත් පිළිබඳ අවබෝධයයි. මෙම යථාවබෝධය නොමැති ස්කන්ධ පංචකය පෙර තිබූ දෙයක් වශයෙන් හා එහි අද්දකීම ලද පසු එය එලෙස ම තවදුරටත් ඉතිරි වේ ය යන නිත්‍ය සඤ්ඤාවට පැමිණිය හොත් එකී ස්කන්ධ පංචකය ම උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් වී දුක හට ගන්නා ආකාරය ද මෙහි දී තේරුම් ගත යුතු ය. අද්දකීමෙන් පසු යමක් නිතිම වශයෙන් ඉතිරි කර ගන්නා ස්වභාවය ක්‍රමයෙන් අඩු වේ. මෙම අවබෝධය ලද පමණට මානසික දුක් පීඩාවලින් නිදහස්වීමට අවකාශ සැලසේ. මෙම අවබෝධය මුලදී සුතමය ඤාණය වශයෙන් ඇසීමෙන් ලබාගෙන පසුව එය යෝනිසෝ මනසිකාරයෙහි යෙදීම වශයෙන් නිතර සිතමින් වින්තාමය ඤාණය දියුණු කර ගනිමින් සමථ විදර්ශනා භාවනා වඩමින් එය තවදුරටත් ස්ථාවර කර ගැනීමට භාවනාමය ඤාණය දියුණු කර ගත යුතුව ඇත. මෙහි ලා විශේෂයෙන් සතර සතිපට්ඨානයෙහි නියැලීම බුදුරජාණන් වහන්සේ බෙහෙවින් අවධාරණය කොට ඇත.

හේතුවල දහම පිළිබඳ මනා අවබෝධයෙන් යුතුව සතර සතිපට්ඨානයෙහි නිරතුරුව යෙදීමෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් නිදහස් වෙමින් නිවන් මාවතෙහි ඉදිරියට බලා පියවර නැඟීමට හැකියාව ලැබෙනු ඇත. 'ඇත' (ශාශ්වත), 'නැත' (උච්ඡේද) යන දෘෂ්ටින්ට නොපැමිණ අනිත්‍යතාව පිළිබඳ මනා නුවණින් යුතුව

යමෙකු සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කිරීම බුදුරජාණන් වහන්සේ නමැති පියාගේ භූමියෙහි (පිතෘ විෂයයෙහි) වාසය කිරීමක් වශයෙන් දක්වා තිබේ. මෙලෙස පිතෘ විෂය නම් වූ සතිපට්ඨානයෙහි වාසය කළ පමණට මාරයාගෙන් මිදී මනා රැකවරණයක් සලසා ගත හැකි වේ. යම්තාක් සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කරයි ද ඒතාක් මාරයාට තමා නොපෙනෙන අතර තමාට මාරයා දර්ශනය වේ. යම් විටෙක සතිපට්ඨානයෙන් වෙන් ව නිත්‍ය, සුභ, සෑප, ආත්ම සංඥාවෙහි සිටී ද එවිට වාසය කරන්නේ මාරයාගේ භූමිය (මාර විෂය) තුළයි. එවිට තමාට මාරයා නොපෙනෙන අතර මාරයාට තමාව දර්ශනය වේ. එවිට මාරයාට කැමැති දෙයක් කිරීමේ හැකියාව පවතී. සතිපට්ඨානය භාවිත කිරීමේ දී කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම යන සතර තැන්හි තම සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් තම කය හා සිත (නැතහොත් නාම-රූප) මනාව සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් සමථය දියුණු කොට ප්‍රථමධ්‍යාන ආදී ධ්‍යානයන්ට පත්වීමට හැකි වුවහොත් මාරයාගේ දැස අන්ධ කිරීමක් වශයෙන් දක්වා තිබේ (නිවාප සුත්ත, ම.නි.). තවදුරටත් සමථය තුළ සිත දියුණු කරමින් ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම (සමුදය) නිරුද්ධ (වය) වීම දැකීම සංඛ්‍යාත උදයඝාතී ඤාණය දියුණු කිරීමට සමත් වුවහොත් ක්‍රමයෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් සිත සපුරා නිදහස් කරගනිමින් දුකින් නිදහස් වෙමින් නිවන් මගෙහි ඉදිරියට යාමට ද අවස්ථාව සැලසේ.

ධර්ම මාර්ගයේ ඉදිරියට යාමේදී කරුණු මෙන්ම සුත්‍රයේ ඇතුළත් කරුණු නිරතුරුව සිහියේ තබා ගනිමින් ඒවා අනුගමනය කිරීමට ද අවශ්‍ය කෙරේ. ඒ අනුව දක්ෂබව, සාච්චබව, වඩාත් සාච්ච බව, සුවචබව, මුදුබව, අනතිමානීබව, ලද දෙයින් සතුටුවීම, පහසුවෙන් පෝෂණය කළ හැකි බව, කටයුතු අල්පබව, සැහැල්ලු ගති ඇතිබව, සන්සුන් ඉදුරන් ඇතිබව, නුවණැතිබව, දඩබ්බර නැතිබව, කුලයන්හි නොඇලුණු බව, නුවණැත්තන් දෙස් නගන සුළු හෝ වරදක් නොකර සිටීම යන ලක්ෂණයන්ගෙන් යුතු ව නිතර මෙන් සහගත සිතින් සිල්වත්ව අනිත්‍යතාව දක්නා නුවණින් වාසය කිරීම අවශ්‍ය කෙරේ.

ප්‍රඥාවෙහි වැදගත්කම

නිවන් මග ආරම්භයේ පටන් ම නිවැරදි ලෙස ප්‍රඥාව පිහිටුවා ගැනීම බුදුදහමින් විශේෂයෙන් අවධාරණය කෙරේ. ඒ අනුව ශ්‍රැතවත් ශ්‍රාවකයා කුමන කුසලයක් වැඩුව ද ඔහු නිතර ම හේතුපල දහමේ හටගැනීම නිරෝධය වඩ වඩාත් ප්‍රකට කර ගැනීම ඉලක්ක කොට ඒ සියල්ල සිදු කරයි. ඇස්, කන්, නාසාදියෙන් රූප, ශබ්ද, ගන්ධාදිය පිළිබඳ තමා දැන් ලබන අද්දකීම පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වූවක් බවත් එය එලෙස නිත්‍ය ලෙස අනාගතයට නොයන බවත් ඔහු නුවණින් දකියි. මෙම නුවණ වඩ වඩාත් ප්‍රකට කර ගැනීම සඳහා නිතර කලණ මිතුරන් ඇසුරු කරමින් ඔවුන් වෙතින් ධර්මය ශ්‍රවණය කරමින් ඇසූ දහම නුවණින් මෙනෙහි කරමින් නොපමාව සීල, සමාධි වඩමින් තම ප්‍රඥාව වඩ වඩාත් දියුණු කර ගනියි.

පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳ අවබෝධයෙන් යුතුව සිල්වත් වන ශ්‍රාවකයා ‘ඇත’ හෝ ‘නැත’ යන අන්තයන්ට නොවැටී තම සීලය සපුරා ගනී. රූපාදි පංචස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීම දකින ශ්‍රාවකයා ‘නැත’ යන අන්තයට නොවැටේ. එම ස්කන්ධ පංචකයා ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන අයුරු නුවණින් දකින ඔහු ‘ඇත’ යන අන්තයෙන් ද දුරුවේ. මෙලෙස එක ම පටිච්චසමුප්පාද දර්ශනය තුළින් ‘ඇත’ සහ ‘නැත’ යන අංශ දෙක ම එකවිට දුරු විය යුතු ය. ‘දිට්ඨිං ච අනුපගමිම සීලවා දස්සනේන සමිපන්නෝ’ යනුවෙන් මෙන්ම සුත්‍රයෙහි අවධාරණය කරන්නේ මෙම දර්ශනයයි.

සීලයක පිහිටා සමාධිය වඩන ශ්‍රාවකයා සිත සමාධිමත් වෙත් ම ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය වය යළි යළි නුවණින් පරික්ෂා කරමින් අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම නමැති ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රකට ගනී. ‘සමානිනෝ භික්ඛවේ යථාභුතං පජානාති’ යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ මෙම අවබෝධයයි. මෙයින් පැහැදිලි වන ප්‍රධාන කරුණක් නම් බුදුදහමින් ප්‍රකාශිත ශීලය නිතර ප්‍රඥව සමග සමගාමීව යා යුත්තක් බවයි. එමෙන් ම සමාධිය ද නිතර ප්‍රඥව ඉලක්ක කොට ඒ හා සම්බන්ධව යා යුතු ව ඇත. සැබෑ නිවන් මග සඵල වන්නේත් අවිද්‍යාව ප්‍රහීණ වී කෙලෙසුන්ගෙන් සපුරා සිත නිදහස් වන්නේත් එවිටයි.

මජ්ඣිම නිකායෙහි සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි සම්මාදිට්ඨිය සපුරා ගැනීමේ ආකාරය 16ක් දක්වා තිබේ. එනම් කම්ම, ආහාර, සච්ච, ජරාමරණ, ජාති, භව, උපාදන, තණ්හා, වේදනා, එස්ස, සලායතන, නාමරූප, විඤ්ඤාණ, සංඛාර, අවිජ්ජා, ආසව වශයෙනි. මෙම ක්‍රම 16න් කුමන හෝ ක්‍රමයක් අවබෝධ කර ගත්ත ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණීමේ අවකාශ උදව්වේ. එමගින් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නමැති නදියට බැස නිවන නමැති සාගරය වෙත ගමන් කිරීමේ අවස්ථාව උදව්වේ. මෙම ක්‍රම දහසය ගංගා 16ක් නොව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නමැති එක ම ගඟට බැසීමට ඇති තොටුපලවල් 16ක් වශයෙන් හැදින්විය හැකි ය.

මෙහි දී ලබන දැනුම සත්‍ය ඥාන, කෘත‍්‍ය ඥාන, කෘත ඥාන වශයෙන් තෙවැදෑරුම් වේ. සත්‍ය ඥාන යනු දුකින් නිදහස් වීමට කළ යුතු වැඩපිළිවෙළ පිළිබඳ නිවැරදි දැනුම හෙවත් දැක්මයි. එනම් ස්කන්ධ පංචකයේ හටගෙන නිරුද්ධවීම පිළිබඳ අනවබෝධය හේතුවෙන් අතීත හෝ අනාගත අන්ත පිළිබඳ යථාර්ථය නොදැනීම නිසා දුක හටගන්නා බව තේරුම් ගැනීමයි. ඒ අනුව හැම මොහොතක ම ඇස, කණ ආදී ඉන්ද්‍රිය මගින් ලබන දැනුම හටගෙන ඒ මොහොතෙහි ම නිරුද්ධ වන බව පිළිබඳ මනා දැක්මක් ඇති කර ගත හොත් දුකින් වීම සඳහා නිරුද්ධ වූ අතීතය තව ම එලෙස ම ඇත යන වැරදි දැක්ම නිවැරදි කළ යුතු බවත් ඒ සඳහා ශීල, සමාධි, ප්‍රඥ සංඛ්‍යාත ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වැඩිය යුතු බවත් නුවණින් තේරුම් ගැනීම ‘සත්‍ය ඥාන’ නම් වේ. ඉන් පසු එම ඥානයට අනුව දුකින් නිදහස් වීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වීම හෙවත් නිවන් මගෙහි පිළිවෙත් පිරීම ‘කෘත‍්‍ය ඥාන’ නම් වේ. මෙහි දී බුදුදහම ඔස්සේ තම සිත හා කය පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් ලබා ගෙන එමගින් ලෝකය පිළිබඳව ද නුවණ දියුණු කොට දුකින් නිදහස්වීම සඳහා සතර සතිපට්ඨානයෙහි නිරත වෙමින් අප්‍රමාදීව කටයුතු සපුරා ගනී. සම්මාදිට්ඨිය ලැබුණු තැනැත්තා දුකින් නිදහස් වී ඉහළම මානසික තෘප්තිය ළඟා කර ගැනීම සඳහා වූ මගට පිළිපත්වේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙහි ගමන් කරන්නෙකු බවට පත්වේ. සම්මාදිට්ඨිය ලැබුණු පමණට සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසති, සම්මාසමාධි යන අංග වඩමින් ධර්ම මාර්ගයෙහි තවදුරටත් ඉදිරියට ගමන් කරයි. මෙහි දී විශේෂයෙන් සමථ විදර්ශනා භාවනා වඩමින් ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, නාමරූප ආදී වශයෙන් තම ජීවිතය පිළිබඳ විවිධ න්‍යාය ඔස්සේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය වඩයි. මෙලෙස ක්‍රියාත්මක වීම තුළින් දුකින් නිදහස් වී එලෙස දුකින් නිදහස් වූ බව දක්නා නුවණ ‘කෘත ඥාන’ නම් වේ.

මෙලෙස සම්මාදිට්ඨිය ලැබීම පෙරදිගින් සුර්යාලෝකය පායා ලොව අදුරු ලොව ආලෝකවත් කිරීමක් ලෙස දක්වා තිබේ. සම්මාදිට්ඨිය ලැබූ පමණට අවිද්‍යාව දුරු වූයේ තම කුසල කර්ම ශක්තිය ශක්තිමත් කොට එක් පසෙකින් තමා වෙත එළඹෙන අකුසල කර්මයන්හි ශක්තිය දුර්වල කොට අනෙක් අතින් තමන් වෙත පවතින කුසල කර්ම ශක්තිය ප්‍රබල කොට ගනී. ඒ අතර විශේෂයෙන් බාහිරින් පැමිණෙන ජරා, ව්‍යාධි මරණ, සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෙමනස්ස, ප්‍රිය විප්‍රයෝග, අප්‍රිය සම්ප්‍රයෝග හමුවෙහි කම්පා නොවන දුක් නොවන සිතක් ඇති කර ගනී. සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගැනීමෙන් අප ජීවිතයට ලැබෙන ඉහළම ප්‍රතිලාභය දුකින් නිදහස් වීමේ අවස්ථාවයි. මෙය මරණින් මතු ලැබෙන තත්ත්වයක් නොව මේ ජීවිතයේ දී අත්විඳිය හැකි මානසික සුවයකි. බුදුදහම ශ්‍රවණයෙන් ඒ ජීවිතයට සම්බන්ධ කර ගැනීමෙන් අපට ලැබෙන ප්‍රධානතම ආනිසංසය මෙයයි. අප ලද දුර්ලභ මිනිස් ජීවිතයෙන් ලබන ඉහළම ජීවිත පරමාර්ථය ද මෙයයි. ඒ සඳහා නිරතුරුව තම දිවයිනක් කොට ධර්මය පහනක් කොට වාසය කිරීම බුදුරදුන්ගේ අනුශාසනයයි.

*‘අන්තදීපා භික්ඛවේ විහරථ අන්තසරණා න අඤ්ඤසරණා.
ධම්මදීපා භික්ඛවේ විහරථ ධම්මසරණා න අඤ්ඤසරණා.’*

තම සිත පිළිසරණ කොට වාසය කරන්න. අනෙක් පිළිසරණක් නොමැත.
ධර්මය පිළිසරණ කොට වාසය කරන්න. අනෙක් පිළිසරණක් නොමැත.

ඔබ සැමට තෙරුවන් සරණයි !

‘සගසරණ නැණකිරණ’ ධර්ම සාකච්ඡා 4

ලොස් ඇන්ජලීස් බෞද්ධ විහාරය, කොවීනා - Mindfulness Meditation Center
04.11.2024

The Heavenly Path & The Diliverance Path Taught by The Buddha

The main goal of Buddhism is to point out the path of happiness which is the main purpose of everyone. The supreme Buddha always describes the peaceful path for wellbeing of this life and hereafter. According to audience, the Buddha explains his message in short or in long. No matter whether the Buddha speaks to lay people or monks, he always points out the path of liberation from suffering. Vyagghapajja [Dīghajāṇu] Sutta which comes in Anguttara Nikaya clearly points out the path of happiness in this life and hereafter. The Supreme Buddha points out the heavenly path in the middle of the discourse and the diliverance path at the end too.

On one occasion, when the Buddha was at kakkarapatta, Dighajanu (Vyagghapajja) came to visit the Buddha. After bowing down, Vyagghapajja, sitting on one side, said the Buddha;

Tesaṃ no, bhante, bhagavā amhākaṃ tathā dhammaṃ desetu ye amhākaṃ assu dhammā diṭṭhadhammahitāya diṭṭhadhammasukhāya, samparāyahitāya samparāyasukhāya”ti.

“We are lay people enjoying sensuality; living crowded with spouses and children; using Kasi fabrics and sandalwood; wearing garlands, scents, and creams; handling gold and silver. May the Blessed One teach the Dhamma for those like us, for our happiness and well-being in this life and in future lives.”

Here the Buddha kindly explains the facts to his how to succeed in this life and hereafter.

First, for this life;

“Cattārome, vyagghapajja, dhammā kulaputtassa diṭṭha-dhamma-hitāya saṃvattanti diṭṭha-dhamma-su-khāya. Katame cattāro? Uṭṭhānasampadā, ārakkhasampadā, kalyānamittatā, samajīvitā.

Four conditions, Vyagghapajja, conduce to a householder's wellbeing and happiness in this very life.

They are;

1. The accomplishment of determined effort (*utthāna-sampadā*)
2. The accomplishment of watchfulness (*ārakkha-sampadā*)
3. Good friendship (*kalyānamittatā*)
4. Balanced livelihood (*sama-jīvikatā*).

1. The accomplishment of determined effort (*utthāna-sampadā*)

This first one explains the importance of earning wealth in righteous way with effort for the wellbeing of this life. There is the case where a lay person, by whatever occupation he makes his living—whether by farming or trading or cattle tending or archery or as a king’s man or by any other craft—is clever and untiring at it, endowed with discrimination in its techniques, enough to arrange and carry it out. This is called being consummate in initiative. Not only we can apply effort in earning money, but in education and other good works in our life.

2. The accomplishment of Watchfulness (*ārakkha-sampadā*):

This means the protection of wealth which is earned hard and righteously. There is the case when a lay person has righteous wealth—righteously gained, coming from his initiative, his striving, his making an effort, gathered by the strength of his arm, earned by his sweat—he manages to

protect it through vigilance [with the thought], ‘How shall neither kings nor thieves make off with this property of mine, nor fire burn it, nor water sweep it away, nor hateful heirs make off with it?’ This is called being consummate in vigilance or watchfulness.

3. Good friendship (*kalyāṇamittatā*):

This says the associating good friends who explain the Dhamma which is useful for this life and future life. There is the case where a lay person, in whatever town or village he may dwell, spends time with householders or householders’ sons, young or old, who are advanced in virtue. He talks with them, engages them in discussions. He emulates consummate conviction in those who are consummate in conviction, consummate virtue in those who are consummate in virtue, consummate generosity in those who are consummate in generosity, and consummate discernment in those who are consummate in discernment. This is called admirable friendship.

4. Balance livelihood (*sama-jīvikatā*).

This shows the way how to spend wealth according to income in the correct way. There is the case where a lay person, knowing the income and expenditure of his wealth, maintains a livelihood accordingly, neither a spendthrift nor a penny-pincher, [thinking], ‘Thus will my income exceeds my expenses, and my expenses will not exceed my income.’ Just as when a weightier or his apprentice, when holding the scales, knows, ‘It has tipped down so much or has tipped up so much,’ in the same way, the lay person, knowing the income and expenditure of his wealth, maintains a livelihood in tune, neither a spendthrift nor a penny-pincher, [thinking], ‘Thus will my income exceeds my expenses, and my expenses will not exceed my income.’ If a lay person has a small income but maintains a grand livelihood, it will be rumored of him, ‘This clansman devours his wealth like a fruit-tree eater.’ If a lay person has a large income but maintains a miserable livelihood, it will be rumored of him, ‘This clansman will die of starvation.’ But when a lay person, knowing the income and expenditure of his wealth, maintains a livelihood in tune, neither a spendthrift nor a penny-pincher, [thinking], ‘Thus will my income exceeds my expenses, and my outflow will not exceed my income,’ this is called maintaining one’s livelihood in tune.

Secondly, for future life;

Cattārome, vyagghapajja, dhammā kulaputtassa sam-parā-ya-hitāya saṃvattanti sam-parā-ya-su-khāya. Katame cattāro? Saddhāsampadā, sīlasampadā, cāgasampadā, paññāsampadā.

Four conditions, Vyagghapajja, conduce to a householder's weal and happiness in his future life. They are;

1. The accomplishment of confidence (*saddhā-sampadā*)
2. The accomplishment of virtue or morality (*sīla-sampadā*)
3. The accomplishment of charity or generosity (*cāga-sampadā*)
4. The accomplishment of wisdom or intelligence (*paññā-sampadā*)

When someone comes to this level, he should have a clear understanding about the Karmic law and the dependent origination which is the very important understanding that a person can gain in a Buddha's time. With the understanding of listening to what Buddha taught, someone who wishes to go forward for the wellbeing of future life and the sansaric journey can see the path he or she should practice. Here four conditions are kindly declared to follow by the blessed one. One's

real success or happiness depends on how far he or she has achieved these qualities. These qualities are very useful for inner peace and liberation from suffering. The first three qualities are helpful for a blissful life here after. The last one directly helps to attain enlightenment.

The Heavenly Path

1. The confidence (*saddhā-sampadā*):

When someone hopes to go forward on the path of liberation at the very beginning, he should have some kind of confidence in the Buddha's message which is immediately effective and visible results. When someone practices what the Buddha taught, he or she can see the results. Then his or her confidence gradually increases in the Dhamma and the Sangha too. As the result of this practicing, the confidence in the triple gems highly increases.

2. Virtue or Morality (*sīla-sampadā*):

This quality indicates the discipline in speech and behavior. When someone is knowledgeable in the Karmic law and the dependent origination, he or she tries to control his or her speech and behavior as much as he or she can for their own wellbeing. Having good discipline helps to successful spiritual life with concentration and insight.

3. Charity or Generosity (*cāga-sampadā*):

When someone goes on the path of liberation, he or she practices loving kindness too. Then they are generous to offer something to others concerning their qualities and needs. Practicing three merits is one of the major characters in the heavenly path. The three meritorious deeds are generosity, virtue and meditation. Practicing generosity brings a great happiness.

According to *Puññābhisanda Sutta*, confidence in the tripe gem and practicing five precepts are said as great meritorious streams. If someone can practice the five precepts having strong confidence in the triple gem with the quality of generosity, he or she has an assurance that never falling into hell. This is a great safety, refuge or insurance a person can gain in this life with the benefits of the Buddha sasana.

The Diliverance Path

4. Wisdom (*paññā-sampadā*):

Wisdom or intelligence, which mainly helps us to overcome suffering and attain liberation from defilements, is highly praised in Buddhism. The main cause of our happiness is the level of our wisdom. Our real success depends on how much we have achieved wisdom. Hence, wisdom has been compared to a gem (*Paññā narāṇam ratanam*). Wisdom brings purification (*Paññāya varisujjhati* පැහැදීමට පරිසුච්ඡවනී). There is no other bright light like wisdom (*Natthi paññā samā ābhā*). Wisdom is used in several terms in Pali language such as *Sammā Ditti* (සමමා දිට්ඨි), *Paññā* (පැහැදීම), *Amoha* (අමෝහ). Wisdom should be increased from the beginning till the end to the maximum level of the path of enlightenment. Therefore, Buddhism always guides us to gain wisdom through all kinds of advices that the supreme Buddha explained in his entire life.

We usually experience through our senses such as eyes, ears, nose, tongue, body and mind. When objects such as forms, sounds, smell, taste reach senses, we experience about the world. The nature of this experience is arising at the moment and instantly ceases at once. Whatever we experience through six senses, five aggregates arise at that moment. Also, they immediately cease. Five aggregates are forms (*Rupa*), feelings (*Vedanā*), perception (*Saññā*), mental formations (*Sankhāra*) and consciousness (*Viññāṇa*). These five things arise together and cease together. They cannot be divided. We learn them by intelligence. These five aggregates, six internal senses or external objects are not permanent. They arise with the conditions at the moment, and they cease immediately when conditions separate. However, because of our ignorance we think they are permanent. Wisdom is against of this delusion. The nature of all conditions is that; Not being occurred (in the past) comes to an occurrence. Being occurred (at the present) will not come to (the future) occurrence. (*ahutvā sambhutam hutvā na bhavissati*). It means if we experience something now, it was not happened in the past in the same way like now.

The Buddha explains the theory in his main teaching that in the dependent origination like this;

"When this being, this comes to be" (*Asmim sati idam hoti*)
 With the arising of this – this arises" (*Imassa uppada idam uppajjati*)
 When this not being, this doesn't come to be (*Asmim asati idam na hoti*)
 With the cessation of this – this ceases" (*Imassa nirodha idam nirujjati*)

Also, present experience doesn't go to the future in the same way. If somebody can understand this reality, he is ready to give up extremes about the past and the future. Also, he tries to live in the present moment seeing arising and ceasing wisely with fully awareness. Understanding of this impermanence is one of the qualities that we can practice for the wellbeing of future life. There after he lives reflecting on three characteristics; impermanence, dissatisfaction and selflessness forever.

සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති යදා පඤ්ඤාය පස්සති, අථ නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ ඒස මග්ගෝ විසුද්ධියා.

“*Sabbe saṅkhārā aniccā*”ti yadā paññāya passati; Atha nibbindati dukkhe esa maggo visuddhiyā.

“All conditioned things are impermanent”—when one sees this with wisdom, one turns away from suffering. This is the path to purification.

සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති යදා පඤ්ඤාය පස්සති, අථ නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ ඒස මග්ගෝ විසුද්ධියා.

“*Sabbe saṅkhārā dukkhā*”ti yadā paññāya passati; Atha nibbindati dukkhe esa maggo visuddhiyā.

“All conditioned things are unsatisfactory (suffering)—when one sees this with wisdom, one turns away from suffering. This is the path to purification.

සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති යදා පඤ්ඤාය පස්සති, අථ නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ ඒස මග්ගෝ විසුද්ධියා.

“*Sabbe dhammā anattā*”ti yadā paññāya passati; Atha nibbindati dukkha esa maggo visuddhiyā.

“All things are not-self”—when one sees this with wisdom, one turns away from suffering. This is the path to purification.